

ที่ อว ๗๙๑๔/๐๕๒๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน

๙/๓๗ หมู่ ๑๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๒๔-๑๔๘๘ โทรสาร. ๐-๔๓๒๔-๑๕๐๒
www.mbuisc.ac.th

๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ตอบรับการตีพิมพ์บทความวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน

เรียน คุณจารุกิตติ์ พิริยสุวัฒน์

ตามที่ท่านได้ส่งบทความวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย” เพื่อพิมพ์เผยแพร่ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน นั้น

ในการนี้ กองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการพิจารณา จากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Review) ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจำนวน ๓ ท่าน จากหลากหลายสถาบันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และกองบรรณาธิการเห็นชอบ รับผิดชอบต่อความของท่านตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๗

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดทราบ

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

อาจารย์พงษ์มนัส ตีอด โทร. ๐๙-๒๘๓๙-๙๒๒๒

บรรณาธิการวารสารฯ

การขับเคลื่อนงานสุขภาพวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย
The Mobilizing Buddhist health care work in taking care of the elderly
in Loie Province

ผศ.ดร. จารุกิตต์ พิริยสุวัฒน์

Asst. Prof. Dr.Jarukit Phiriyasuvat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Loei Buddhist College

บทคัดย่อ

บทความวิจัย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อขับเคลื่อนระบบงานสุขภาพผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบและบทบาทการเยียวยาผู้สูงอายุจากสถานการณ์ โรคภัยพิบัติติดต่อยาวนาน ในจังหวัดเลย การวิจัยเรื่องนี้ กลุ่มประชากรศึกษา ดังนี้ 1) โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอเมือง 2) โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอวังสะพุง จำนวน 2 แห่ง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 112 ราย การวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

(1) ผู้สูงอายุ สังฆารทุดโทรม กิจกรรมคนหนุ่มคนสาว ไม่ควรใช้กับคนแก่หรือผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ จะมีความสุขมาก เมื่อมีโอกาสได้เข้าวัด ได้ฟังเทศน์ ได้กราบพระ ได้สวดมนต์ ผู้สูงอายุไม่ว่าเหว ไม่เดี๋ยวตาย ไม่ถูกทอดทิ้ง เพราะมีโรงเรียนผู้สูงอายุ มีครูลูกครูหลานช่วยเหลือดูแล ทำให้เกิดภูมิตกขาชนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่ช่วยยึดโยงสังคมให้มีความเข้มแข็งมั่นคง นอกจากนั้นยังมีกลไกของการส่งเสริมให้คนทำความดี อันจะส่งผลให้คนในชุมชนอยู่อย่างมีความสุขทั้งกายและใจ ส่งผลดีต่อสุขภาพในที่สุด

(2) การสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัยพิบัติในด้านต่างๆ เช่น ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น การส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โดยเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นหลักสำคัญ เพื่อเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ให้มีคุณภาพเจริญยิ่งขึ้นเพื่อไปขับเคลื่อนงานต่างๆ ให้เจริญตามขึ้นมา หลักพุทธธรรมที่

ประยุกต์ในการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุที่มาปฏิบัติธรรม คือ ได้แก่ หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และ ปัญญา, และหลักภavana 4 ได้แก่ กายภavana ศีลภavana จิตตภavana และปัญญาภavana

คำสำคัญ: การขับเคลื่อน, งานสุขภาวะวิถีพุทธ, ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

A research article has an objective.1) To Mobilizing the health system for the elderly in Loei Province.2) To develop a model and role in relieving the elderly from situations serious communicable diseases in Loei Province. This research study population as follows: 1) School for the elderly, Mueang District. 2) School for the elderly, Wang SA Phung District, two places. Group of key informants: 112 people. Research that combines participatory research with action research including qualitative research methods

The results showed that:

(1) Elderly people with deteriorated bodies Young people's activities should not be used with old or elderly people. Elderly people will be very happy. When you have the opportunity to go to a temple, listen to a sermon, pay respect to the Buddha, and pray, the elderly are not lonely, not alone, not abandoned. Because there is a school for the elderly there are teachers, children and grandchildren helping to take care of them. This creates rules; customs, traditions, and culture that help bind society to be strong and stable. There is also a mechanism for encouraging people to do good deeds. This will result in people in the community living happily both physically and mentally. Ultimately, it has a positive effect on health.

(2) Public welfare in the Buddhist way of the Sangha is an activity to provide public benefit in terms of social welfare, both individual assistance and public welfare. With monks leading the community in providing relief to disaster victims in various areas such as mental development. Community and local development promoting the preservation of

arts and culture Emphasis is placed on mental development as an important principle. To increase human potential to have better quality and prosperity in order to drive various tasks. Let it grow and follow. The principles of Buddhism that are applied in promoting the health of the elderly who come to practice Dhamma include the threefold principle of morality, concentration, and wisdom, and the four principles of meditation: body meditation, morality meditation, mental meditation, and wisdom meditation.

Keywords: mobilizing, Buddhist health work, elderly people

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับครอบครัว เพราะถือว่าครอบครัวที่ดีเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้และการพัฒนา สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน สังคมในปัจจุบันมีการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาวะความเป็นอยู่ของบุคคล ให้มีความรู้ ความเข้าใจในการศึกษาหลักธรรม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข เพื่อการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัยและพัฒนาให้รู้จักหน้าที่ของตนและฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศชาติ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน พระพุทธศาสนาจึงมีหลักธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์พัฒนาครอบครัวสู่สังคม

ดังนั้น ปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุมักเกิดจากปัญหาพฤติกรรมสุขภาพที่เคยทำจนกลายเป็นนิสัยติดตัวมาตั้งแต่อยู่ในช่วงวัยกลางคน (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) เนื่องจากช่วงวัยกลางคนหรือวัยที่กำลังทำงานนั้นมักจะคิดแต่เรื่องการสร้างฐานะหาเงินให้ได้มากๆ จนละเลยที่จะดูแลตัวเองหรือไม่ได้คิดถึงเรื่องสุขภาพร่างกายที่ถูกใช้งานอย่างหนักเกินพอดีจนทำให้เกิดการสะสมหรือก่อตัวของโรคเรื้อรังต่างๆ ตัวอย่างเช่น โรคความดันโลหิตสูงที่มักเป็นจุดเริ่มต้นของโรคอันตรายต่างๆ ที่เกิดจากการไม่ควบคุมดูแลระดับความดันโลหิตให้อยู่ในเกณฑ์ปกติจนเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคความดันโลหิตสูงขึ้นมาซึ่งการสะสมอาการของโรคนั้นไม่ใช่จะเกิดขึ้นภายในเวลาอันสั้นแต่ต้องใช้ระยะเวลาหลายปี หากมีการดูแลสุขภาพในช่วงวัยทำงานจะทำให้ปัญหาพฤติกรรมสุขภาพจะเกิดขึ้นน้อยเมื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุก็น่าจะมีหรือได้รับผลกระทบจากโรคเรื้อรังน้อยลง (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565) วัยสูงอายุเป็นวัยที่ต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ทำให้ผู้สูงอายุต้องพบกับปัญหาสุขภาพ โรคเรื้อรัง จิตใจหดหู่ ภาวะซึมเศร้า ฯลฯ แต่หากผู้สูงอายุ

ยอมรับความเปลี่ยนแปลงและพยายามปรับตัวจะทำให้ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุลดลง และส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุผู้น้อยลงซึ่งการปรับพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุจะเป็นการลดผลกระทบและช่วยป้องกันโรคต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ (วิจิตร ภัทรพรไพโรจน์ และคณะ, 2563) ดังนั้นผู้สูงอายุจึงควรหันมาใส่ใจดูแลสุขภาพในเรื่องอาหารการกิน การออกกำลังกาย การพักผ่อนที่เพียงพอและทำอารมณ์ให้แจ่มใสไม่เครียดก็จะช่วยลดปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุไทยให้น้อยลงได้ จัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาล สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้สูงอายุ และแก้ปัญหาต่างๆ ที่อยู่ บนข้อจำกัดหลายประการ ทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาพื้นที่ที่จะช่วยให้เห็นทางเลือกใหม่ หรือนวัตกรรมในการจัดบริการสาธารณะ เกิดอำนาจหรือพลังในการผลักดัน เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่มีลักษณะของการเชื่อมโยงระหว่างส่วนราชการทั้งส่วนกลาง ภูมิภาค รัฐวิสาหกิจและองค์กรมหาชน เพื่อเป็นต้นแบบขยายสู่ระดับประเทศ

คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่ผู้ใช้จะได้รับจากการวิจัยนับเป็นประเด็นและขยายผลงานวิจัยที่ต้องการเพิ่มเติมสามารถสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ตามแผนพัฒนาระดับภาคและการพัฒนาโครงการที่จะเกิดผลกระทบ (Impact) เป็นที่ชัดเจนเชิงประจักษ์ ประชากรก่อนวัยสูงอายุเพียบพร้อมไปด้วยทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 พร้อมทั้งมีทักษะชีวิต มีการเตรียมการในทุกมิติก่อนวัยสูงอายุ พร้อมทั้งจะเรียนรู้และเพิ่มพูนทักษะการทำงานให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงตลอดช่วงชีวิต ได้ต้นแบบสำหรับถ่ายทอดสู่สาธารณชน และชุดแผนงานวิจัยนี้ยังตอบโจทย์คนไทยและสังคมไทยเกิดความตระหนัก และเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ ลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของรัฐ และครอบครัว อันเนื่องมาจากการสูงอายุ แผนงาน “การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัย ในจังหวัดเลย” ชุดแผนงานวิจัยนี้มีโครงการวิจัยย่อยภายใต้แผนงาน จำนวน 2 โครงการ ประกอบด้วย

1) ขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย วัตถุประสงค์หลัก สร้างสุขภาพกายใจวิถีพุทธ พัฒนาระบบกระบวนการพัฒนากิจกรรม การส่งเสริมและสนับสนุนเทคโนโลยี แบบมีส่วนร่วม สำหรับการเตรียมความพร้อมของผู้ที่จะก้าวเข้าสู่ความสูงวัย เสริมสร้างนวัตกรรมการผลิตและการบริการ เชิงสร้างสรรค์ ของผู้สูงวัยแบบมีส่วนร่วม

2) รูปแบบบทบาทการเยียวยาผู้สูงวัยสถานการณ์ โรคจากภัยพิบัติติดต่อยาวในจังหวัดเลย วัตถุประสงค์หลัก พัฒนาศักยภาพกระบวนการพัฒนารูปแบบการเยียวยาผู้สูงวัยในสภาพการณ์ แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายและชุมชน

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อขับเคลื่อนระบบงานสุขภาพผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบและบทบาทการเฝ้าระวังผู้สูงอายุจากสถานการณ์ โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรง ในจังหวัดเลย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยบูรณาการจากแนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานสุขภาพวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการขับเคลื่อนงานสุขภาพวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ : สถานการณ์ โรคจากภัยพิบัติติดต่อร้ายแรง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เริ่มศึกษา ตุลาคม 2565 จนถึงเดือน กันยายน 2566 รวมระยะเวลา 1 ปี

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานสุขภาพวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ

เป้าหมายสูงสุดของการส่งเสริมสุขภาพวิถีพุทธในความปกติใหม่ ได้แก่ การมีสุขภาวะชีวิตที่ปกติสุขภายใต้การเปลี่ยนแปลงทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นบนฐานแห่งการเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง เพราะบางครั้ง สิ่งที่เกิดขึ้น ไม่น่ากลัวเท่ากับจิตใจที่ไร้สติควบคุม ล่องลอยฟุ้งซ่าน วิดกกังวล หดหู่ หวาดกลัว จิตใจที่ขาดสติจะนำไปสู่ความประมาทในการใช้ชีวิต ดังนั้นการเจริญสติให้มีความรู้สึกตัว นึกได้ ระลึกได้ อยู่กับปัจจุบันทุกขณะ อิริยาบถ จึงจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม คิด พูด ทำ เป็นปัจจัยส่งเสริมสุขภาพในทุก ๆ ด้าน คำว่า “สติ” แปลว่า ความระลึกได้ นึกได้ ไม่เผลอ หรือการกุมใจไว้กับกิจที่ทำอยู่ (พระมหาอำคา วรปัญญา, 2564)

ณัฐวุฒิ เทพทวี (2560) ได้สรุปการสร้างจิตสาธารณะเพื่อส่วนรวม และแนวทางการสร้างจิตสาธารณะ ดังนี้

จิตสาธารณะเพื่อส่วนรวม

1) โดยการกระทำของตนเอง ต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบ และเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม

2) มีบทบาทช่วยสังคมในการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหา สร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

แนวทางการสร้างจิตสาธารณะ

1) สร้างวินัยในตนเอง

2) ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม

3) ตระหนักถึงปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม

กระแสโลกาภิวัตน์ และเศรษฐกิจฐานความรู้ในสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศมีผลกระทบต่อสังคมไทย ทั้งที่พึงประสงค์ และไม่พึงปรารถนา การพัฒนาเศรษฐกิจโดยไม่พัฒนาคน และสังคมย่อมส่งผลเสียในด้านต่างๆ ซึ่งนำไปสู่คุณภาพชีวิตของคนไทยที่ตกต่ำ สังคมไทยในปัจจุบันมีความเปราะบางด้านคุณธรรมจริยธรรม มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วสู่วิถีโลกปัจจุบันโดยขาดการไตร่ตรองอย่างรอบคอบของการก้าวเดินไปข้างหน้า ภาพที่เห็นชัดเจนก็คือ การทุจริตคอร์รัปชัน การก่ออาชญากรรม การเสพ และการค้ายาเสพติดของวัยรุ่น จากปัญหา และสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เด็กและเยาวชนได้รับอิทธิพลโดยตรงทำให้มีค่านิยมด้าน วัตถุ ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ และจริยธรรมในสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

กิจกรรม การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย ด้วยเทคนิคการมีส่วนร่วม สนับสนุนทางสังคม คือ 3 อ. 1) อาหาร 2) การออกกำลังกาย 3) อารมณ์ 3 ส. 1) สวดมนต์ 2) สมาธิ 3) สันทนาการ/ และมรรค 8 คือ 1) สัมมาทิฐิ 2) สัมมาสังกัปปะ 3) สัมมาวาจา 4) สัมมากัมมันตะ 5) สัมมาอาชีวะ 6) สัมมาวายามะ 7) สัมมาสติ 8) สัมมาสมาธิ ดำเนินการจัดกิจกรรมจำนวน 6 ครั้ง 6 สัปดาห์ โดยมีขั้นตอนการขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อรูปแบบ บทบาทการเฝ้าระวังผู้สูงอายุสถานการณ์ โรคจากภัยพิบัติติดต่อร้ายแรง มาปรับใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

แบบแผนของการวิจัย

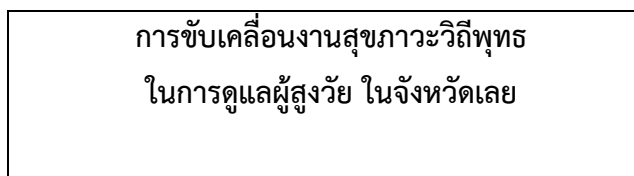
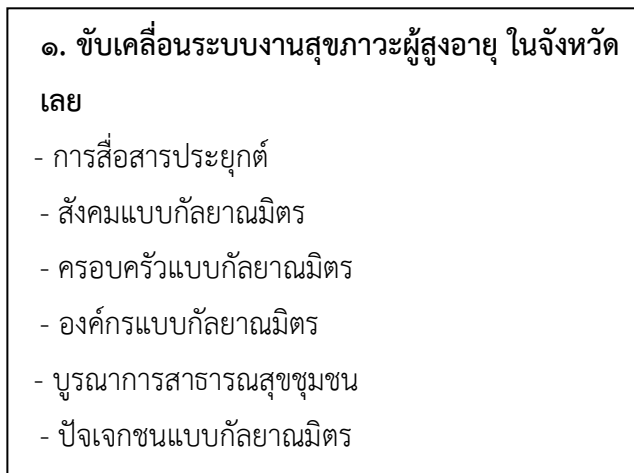
การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย โดยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาจากคัมภีร์ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อกำหนดแนวคำถาม และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในพื้นที่ จังหวัดเลย

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ซึ่งดำเนินการในลักษณะจัดเป็นโครงการ “การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ” คือ 1) โรงเรียนผู้สูงอายุบ้านน้ำสวย อำเภอเมือง จังหวัดเลย 2) โรงเรียนผู้สูงอายุบ้านวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย รวมทั้งสิ้น 112 คน

ระยะที่ 3 เป็นการนำเสนอและยืนยันแนวทางการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล จาก ระยะ ที่ 1 และ ระยะที่ 2 ในลักษณะการถอดบทเรียน (Lesson Learned) และยืนยันแนวทางโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดเลย

กรอบแนวคิดของแผนงานชุดโครงการวิจัย

๒. รูปแบบบทบาทการเยียวยาผู้สูงวัยสถานการณ์ โรคจากภัยพิบัติติดต่อร้ายแรง ในจังหวัดเลย

- กิจกรรมที่ ๑ “สุขใจ เมื่อได้สวดมนต์”
กิจกรรมที่ ๒ “สมาธิมา ปัญญาเกิด”
กิจกรรมที่ ๓ “การสนทนาธรรม นำชีวีวิถีพุทธ”
กิจกรรมที่ ๔ การดูแลสุขภาพด้วยหลักการ
กิจกรรมที่ ๕ การ “ขยับกาย สบายชีวี”
กิจกรรมที่ ๖ “อารมณ์ดีเพราะมีความสุข”
กิจกรรมที่ ๗ “จิตอาสา เพื่อพัฒนาชุมชน”
- เสริมสร้างรูปแบบการเยียวยาผู้สูงวัยแบบชุมชนมีส่วนร่วม
 - นวัตกรรม สาธารณสุขชุมชนรูปแบบชุมชนมีส่วนร่วม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาเลือกตัวแทนประกอบด้วย ผู้รู้ (Keys Persons) พื้นที่ในเขต จังหวัดเลย คือ กลุ่มผู้สูงวัยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เครือข่ายการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัย ในจังหวัดเลย ประชากรศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้สูงวัย โดยศึกษาจากผู้สูงวัยที่อาศัยใน 2 อำเภอ ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์ ยามาเน่ และการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) ประกอบด้วย 1) อำเภอเมืองเลย ประชากร จำนวน 95,712 ราย 2) อำเภอวังสะพุง ประชากร จำนวน 66,432 ราย จำนวนประชากร ทั้งสิ้น 162,144 ราย (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแผนบูรณาการวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัย ในจังหวัดเลย” จำนวน 112 ราย

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กำหนดคุณสมบัติตามกลุ่มต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview form) สำหรับการวิจัยระยะที่ 1 โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และ 2) วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) สำหรับ “กิจกรรมสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ” คือ 1) โรงเรียนผู้สูงวัยบ้านน้ำสวย อำเภอเมือง จังหวัดเลย 2) โรงเรียนผู้สูงวัยบ้านวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ และระยะที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากโครงการ “กิจกรรมสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ” จากนั้นนำผลจากการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มารูปแบบการสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีพุทธ ติความเพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย

พบว่า ผู้สูงอายุ สังฆารทุดโทรม กิจกรรมคนหนุ่มคนสาว ไม่ควรใช้กับคนแก่หรือผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ จะมีความสุขมาก เมื่อมีโอกาสได้เข้าวัด ได้ฟังเทศน์ ได้กราบพระ ได้สวดมนต์ ผู้สูงอายุไม่ว่าเหว ไม่เดี๋ยวตาย ไม่ถูกทอดทิ้ง เพราะมีโรงเรียนผู้สูงอายุ มีโรงเรียนอาวโสศึกษา มีโรงเรียนชราบาล มีครูลูกครูหลานช่วยเหลือดูแล ผลการศึกษาที่พบดังกล่าวนี้กับได้สอดคล้องกับแนวคิดของ พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ (2562) ที่กล่าวถึงรูปแบบงานขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีกลไกของการดำเนินงานแบบบูรณาการ ทั้งงบประมาณและภารกิจในบรรยากาศของการมีส่วนร่วมทั้งภาคีเครือข่ายภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งคนในชุมชนด้วย ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ตามความต้องการอย่างตรงจุด ในด้านหลักประกันสุขภาพและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้เกิดกฎกติกาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่ช่วยยึดโยงสังคมให้มีความเข้มแข็งมั่นคง ประชาชนทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามด้วยความจริงใจ ตามพันธสัญญา นอกจากนี้ยังมีกลไกในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนกลุ่มต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย เช่นการดูแลพัฒนาการเด็กเล็ก กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรีและกลุ่มผู้สูงอายุ มาประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพประชาชนและผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาบุคคลตามวิถีพุทธที่ครอบคลุมความเป็นองค์รวมที่มีทั้งสุขภาวะทางกาย จิตใจ ปัญญา และสังคมสิ่งแวดล้อม เรียกว่า “สุขภาวะองค์รวมตามแนววิถีพุทธ”

ผลการศึกษา รูปแบบบทบาทการเยียวยาผู้สูงวัยสถานการณ์ โรคจากภัยพิบัติติดต่อร้ายแรงในจังหวัดเลย

พบว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัยพิบัติในด้านต่างๆ เช่น ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น การส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้ใช้สถานที่วัดดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน เป็นสถานที่จัดประชุมอบรมอาชีพต่างๆ ให้แก่ประชาชน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เพื่อมุ่งพัฒนาทางคุณภาพชีวิตประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุลทั้งกาย วาจาและใจ งานสาธารณสุขสงเคราะห์ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามมาตรา 37 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 ข้อ 4 บัญญัติไว้ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่ “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” งานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์จึงได้ดำเนินการช่วยเหลือประชาชนและสังคมทั้งทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ โดยเน้นการพัฒนาด้านจิตใจเป็นหลักสำคัญ เพื่อเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ให้มีคุณภาพเจริญยิ่งขึ้นเพื่อไปขับเคลื่อนงานต่างๆ ให้เจริญตามขึ้นมา เกิดการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ งานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัย กิจกรรม จากผลการจัดกิจกรรมและผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม โดยเพื่อนช่วยเพื่อน เช่น นำเพื่อนสวดมนต์หมู่สรรเสริญพระรัตนตรัย ทำนองสรภัญญะ จะเห็นได้ว่าอยู่ในระดับเป็นที่น่าพอใจ ผู้สูงวัยได้รับการเยียวยาด้วยกิจกรรม เพื่อนช่วยเพื่อน ทำให้สุขภาพจิตและสุขภาพกายดีขึ้น โดยผู้สูงวัยมีความมั่นใจที่ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและลดการไปโรงพยาบาล ลดค่าใช้จ่าย ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาโครงการ ขยายกลุ่มเป้าหมาย เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และบูรณาการหลายภาคส่วนในวงกว้างขึ้นต่อไป

อภิปรายผล

การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัย ด้วยธรรมชาติของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก ทำให้ผู้สูงวัยมีแนวโน้มจะกลับไปเป็นเหมือนเด็กที่ต้องการการพึ่งพาอาศัยจากผู้อื่น สัญญาณเตือนที่บ่งชี้ว่าผู้สูงอายุจำเป็นต้องได้รับการดูแลสุขภาพจิตอย่างใกล้ชิด

โดยหลักการทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่สามารถจะพัฒนาได้และยกย่องผู้ที่พัฒนาตนว่าเป็นบุคคลสูงสุด ดังภาษิตว่า ทนโต เสฏโฐมนุสเสสุ ในหมู่มนุษย์คนที่ฝึกตนแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด พระพรหมคุณาภรณ์ (2557: 83) จึงได้วางหลักอันเป็นกรอบแห่งการพัฒนาไว้ ดังปรากฏในคำสอนเรื่อง ไตรสิกขาที่ครอบคลุมการพัฒนาชีวิตมนุษย์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จำแนกออกเป็น สิกขา 3 (อง.ตัก. 20/521/294) ได้แก่ 1) ด้านศีลหรือด้านกายและพฤติกรรมเนื่องด้วยร่างกาย (ศีลสิกขา) หมายถึงพัฒนาด้านสังคมและสภาพแวดล้อม เพื่อให้คนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสังคมและสภาพแวดล้อม 2) ด้านจิตใจ (จิตสิกขา) หมายถึงพัฒนาจิตใจให้มีความมั่นคง มีความสงบเยือกเย็น ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบ และ 3) ด้านสติปัญญา การรู้คิด (ปัญญาสิกขา) ผู้สูงอายุก็น่าจะต้องการการดูแลและพัฒนาตนเองตามกรอบการพัฒนาชีวิตทั้ง 3 ด้านนี้เช่นกันกับคนในวัยอื่นๆ และยิ่งต้องการการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น แนวคิดในการพัฒนา

มนุษย์ตามหลักธรรมไตรสิกขาจึงเป็นกรอบในการดูแลผู้สูงอายุ โดยในการดูแลผู้สูงอายุนี้พระพุทธศาสนามีเกณฑ์การวัดว่าบุคคลนั้นได้รับการพัฒนาตามหลักไตรสิกขามากน้อยเพียงใดและอย่างไร โดยอาศัยคำสอนเรื่องภาวนา 4 (อง.ปญจก. 22/79/121) ได้แก่ 1) กายภาวนา 2) ศีลภาวนา 3) จิตตภาวนา 4) ปัญญาภาวนา การดูแลและพัฒนาผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 นี้ ครอบคลุมการดูแลผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้มีศีลธรรม มีสติปัญญาเข้าใจความเป็นจริงของโลกและชีวิต หากผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาตามแนวทางทั้งสี่ด้านนี้อย่างเหมาะสมประกอบด้วยสัทธาสัมปทา ศีลสัมปทา จาคสัมปทาและปัญญาสัมปทาย่อมทำให้ผู้สูงอายุพึงพอใจและมีความสุข ภาวนา 4 เป็นหลักที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนเพื่อใช้เป็นคุณสมบัติของบุคคลหมายความว่า อันไหนที่ไม่เป็นก็ทำให้เป็นขึ้น อันไหนที่ไม่มีก็ทำให้มีขึ้น เป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว สอดคล้องกับแนวคิดของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (2566) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชีวิตมนุษย์สำคัญยิ่งในลักษณะองค์รวมประสานกัน 4 ด้าน ดังนี้ 1) พัฒนากาย คือ การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพดีและพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างถูกต้องดั่งงามในทางที่เป็นคุณประโยชน์ 2) พัฒนาศีล คือ การพัฒนาการอยู่ร่วมในสังคมด้วยดีอย่างเกื้อกูลเป็นประโยชน์และมีอาชีพที่ถูกต้องโดยประกอบสัมมาอาชีพ 3) พัฒนาจิต คือ การพัฒนาคุณสมบัติของจิต ฝึกอบรมเสริมสร้างจิตให้พร้อมสมบูรณ์ 4) พัฒนาปัญญา คือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเริ่มตั้งแต่ปัญญาเป็นความรู้ความเข้าใจใน ศิลปวิทยาการ ความรู้ทางวิชาการ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

พบว่า สังคมผู้สูงอายุมักจะถูกมองว่าเป็นคนแก่เลอะเลือน ทำอะไรไม่ค่อยได้ ความคิดอ่านโบราณเหมือนเป็นดอกไม้ที่ใกล้โรยราเต็มที อย่างไรก็ตามหากดอกไม้ต้องการน้ำหล่อเลี้ยงฉันใด ผู้สูงอายุก็ต้องการการดูแลเอาใจใส่ฉันนั้น เนื่องจากเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทั้งสุขภาพร่างกายเสื่อมลงและจิตใจแปรปรวน ปัญหาด้านสภาพจิตใจของผู้สูงอายุเกิดจากความรู้สึกสูญเสีย ทั้งคนใกล้ชิดอย่างบุตรหลานที่ค่อยๆ เติบโตแยกย้ายไปมีครอบครัว รวมถึงเพื่อนสนิทหรือคู่ชีวิตที่ล้มหายตายจากไป สูญเสียความสามารถการเป็นที่พึ่ง ภาวะผู้นำ การยอมรับจากผู้อื่น อีกทั้งโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สภาพสังคมแบบในอดีตเริ่มเลือนหายไป การแข่งขันสูงขึ้น จากครอบครัวใหญ่กลายเป็นครอบครัวเล็กและสังคมไม่มองว่าบุคคลเหล่านี้เป็นภาระ มีดังนี้

การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัย จากรูปแบบการสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักคำสอน พระพุทธศาสนา เป็นการดูแลชีวิตแบบองค์รวมประกอบด้วยด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญาและสังคมสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุล มีสุขภาวะที่ดีทั้งกายและจิตใจ แนวทางในการสร้างสุขภาวะของพระพุทธศาสนาโดยนำเอาหลักไตรสิกขาและภาวนา 4 มาประยุกต์ คือ

(1) การสร้างสุขภาวะด้านร่างกายและสังคมสิ่งแวดล้อมด้วยอริศีลสิกขา มีสัมมาวาจา (วาจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) และสัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีวิตชอบ) ให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตเป็นไปในทิศทางถูกต้องเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

ที่มา: โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จ.เลย กิจกรรม การสร้างสุขภาวะด้านร่างกายและสังคมสิ่งแวดล้อม

(2) การสร้างสุขภาวะด้านจิตใจด้วยอภิจิตตสิกขา ซึ่งมีสัมมาวายามะ (เพียรชอบ), สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (จิตตั้งมั่นชอบ) เป็นอริยมรรคให้ดำเนินชีวิตด้วยสภาวะจิตที่บริสุทธิ์และมีสมาธิตั้งมั่น และ

ที่มา: โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จ.เลย กิจกรรม สนทนาธรรม อารมณ์ดีเพราะมีความสุข

(3) การสร้างสุขภาวะด้านปัญญาด้วยอภิจิตตสิกขา ซึ่งมีสัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) อันเป็นความเข้าใจเรื่องราวอย่างถูกต้องมีปัญญาเห็นชอบในสิ่งที่ถูกทั้งทางโลกและทางธรรม

ที่มา: โรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอวังสะพุง จ.เลย กิจกรรม บุญพะเวด

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลย ในครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยรับรู้ถึง การขับเคลื่อนระบบงานสุขภาวะผู้สูงอายุ ในจังหวัดเลยและพัฒนารูปแบบบทบาทการเยียวยาผู้สูงอายุ สถานการณ์ โรคจากภัยพิบัติติดต่อยาว ในจังหวัดเลย ซึ่งได้สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้นี้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติ

1.1 จากผลการวิเคราะห์รูปแบบการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุ ประเด็นสำคัญที่ควรพัฒนาในเชิงปฏิบัติ คือ เน้นรูปแบบการจัดกิจกรรมการ สร้างเสริมกิจกรรม โดยนำหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นปรับเป็นหลักในการดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์แบบที่สะท้อนในแง่มุมต่างๆ ในสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ชุมชน และสังคมที่ตนดำรงอยู่

1.2 การสนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ วัฒนธรรมประเพณี การให้ความรู้โดยการจัดสถานที่ฝึกอบรมพัฒนา เพื่อการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุโดยใช้หลักพระพุทธศาสนา มาเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวางแผนทางการสร้างความสามัคคีในชุมชน

1.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ประสานกันระหว่างส่วนราชการ วัด และชุมชนเพื่อเป็นกำลัง ในการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชน และวัดไปพร้อมๆ กัน

1.4 การจัดประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างส่วนราชการ วัด และชุมชน เพื่อและ

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ก่อให้เกิดความสามัคคีและการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม

1.5 การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงอายุและการรณรงค์ต่างๆ ด้วยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้าน และทุกมิติ สังคม และสิ่งแวดล้อม จิตใจ วัฒนธรรม ฯลฯ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ในเชิงนโยบาย

1) ทุกหน่วยงานควรให้ความสำคัญแก่กระบวนการทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุและครอบครัว และควรมีการเตรียมความพร้อมและการวางแผนชีวิตผู้สูงอายุของ บุคคล ตั้งแต่อยู่ในช่วงวัยต้นๆ ที่สามารถเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้เกิดการสร้างค่านิยมใหม่ในสังคมเกี่ยวกับศักยภาพผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับกรอบวัฒนธรรมของไทย แสวงหาแนวทางที่เหมาะสมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านจิตวิญญาณ และด้านสิ่งแวดล้อม

2) ความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ และการรวมกลุ่มกับคนหลายช่วงวัย ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมให้เกิดการเปิดกว้างในการรวมกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุและคนในชุมชน นอกจากนี้ ควรมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มดังกล่าวให้เป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ เด็ก เยาวชน และกลุ่มคนหลายช่วงวัย เพื่อสร้างการรวมตัวที่ไม่มีการแบ่งแยกความเป็นผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน เป็นการรวมตัวที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนแก่ชุมชนอย่างแท้จริง

3) รัฐควรประกาศนโยบายให้ชัดเจน และให้วัด โรงเรียน และชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างเสริม ให้มีการพบปะในส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ ให้ความรู้ และข้อปฏิบัติกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม การรวมตัวกันของผู้สูงอายุมีความหลากหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีลักษณะของการ ดำเนินงานแบบแยกส่วนขาดการบูรณาการและไม่มีความเชื่อมโยงกัน ทำให้การทำงานของแต่ละส่วนงาน เป็นไปอย่างไม่เป็นระบบ ข้อเสนอแนะนโยบายคือ กลไกหลักในการสนับสนุนการดำเนินงานคือ หน่วยงานในท้องถิ่นควรมีบทบาทหลักในการสนับสนุนกลไกการรวมตัวกันของผู้สูงอายุในรูปแบบต่างๆ ร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ในและนอกพื้นที่

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเรื่องเดียวกันในมิติอื่น เช่น ศึกษาผลกระทบจากกลุ่มเปราะบาง สถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรงในจังหวัดอื่นๆ หรือภูมิภาคอื่นๆ ในประเทศไทย เป็นต้น

3.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและบทบาทการเยียวยาผู้สูงวัยจากสถานการณ์โรคภัยพิบัติติดต่อร้ายแรงในจังหวัดอื่นๆ หรือภูมิภาคอื่นๆ ในประเทศไทย

3.3 ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานสุขภาวะวิถีพุทธในการดูแลผู้สูงวัยให้หลากหลายมิติมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุน จาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Reference

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (2565). **กรมกิจการผู้สูงอายุ**.

สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2566. จาก <<https://gdcatalog.m-society.go.th>>

ณัฐภูมิ เทพทวี, (2560). **สิ่งที่เรียกว่าจิตสำนึก**, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2566 จาก <<http://www.learners.in.th/blogs/posts/508839>> .

พระมหาอำคา วรปัญญา (สุขแดง), (2564). การศึกษาสุขภาวะแบบองค์รวมตามแนววิถีพุทธในความปกติใหม่ของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 6 (2) , 457- 470.

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2566). **หลักแม่บทของการพัฒนาตน**. พิมพ์ ครั้งที่ 30. e-book. มงคลวาร อายุครบ 44 ปี. ผศ.ดร.วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ.

พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ, “การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนุญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธตำบลหนองตาไก่ อำเภอโศกชัย จังหวัดร้อยเอ็ด”, **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2562). หน้า 1-2.

พจนานุกรมพุทธศาสตร์. (2546). **ฉบับประมวลธรรม** พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหิดล, (2565). **สภาพจิตใจของผู้สูงอายุ**. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2566 จาก <<https://www.rama.mahidol.ac.th/ramamental/generalknowledge/general/07172014-1131>> .

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 เล่ม 12**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), (2566). **"พัฒนาตน" เป็น "หลักแม่บทของการพัฒนาตน"**, สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2566. จาก <https://www.watnyanaves.net/th/book_detail> .

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2562). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ 53, กรุงเทพฯ : ม.เอเชียอาคเนย์,

วิจิตร ภัทรพรไพโรจน์ และคณะ, (2563). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพวิถีพุทธของผู้สูงอายุ จังหวัดระนอง, **วารสารพยาบาลทหารบก**. 21 (1) . 157-166.